

Ajalookirjanduse aastapreemia 2021 laureaat on Toomas Karjahärm

Arvi Haak, Ivo Juurvee, Janet Laidla, Mari-Leen Tammela*

Tänavu juba 27. korda välja antud ajalookirjanduse aastapreemia eesmärk on läbi aastate püsitud muutumatuna: tunnustada paremate ajalooramatute autoreid, hinnata kord aastas Eesti ajalooteaduse hetkeseisu ning tõsta avalikkuse huvi ajaloo ja ajaloolaste töö vastu. Tänavu oli preemia esitatud taas mitmekesine, kaalukas ja kaunilt kujundatud valik Eesti ajalookirjandust – 17 teost, mis haarasid laia spektri kõige erinevamaid teemavaldkondi laevandusest kirjakultuurini, klaasikunsti arengust motosportini. Selle valiku põhjal otsustades on Eesti ajalooteaduse hetkeseis suurepärase. Mille põhjal sellise järeldotseni jõudsime? Komisjoni töö väljavalitud teoste hindamisel oli väga raske. Kõrge teadusliku tasemega uudseid vaatenurki Eesti ajaloole pakkusid paljud nominendid.

Ekspertkomisjoni moodustasid dr. Janet Laidla (Tartu Ülikool), dr. Ivo Juurvee (Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus ja Kaitseväe Akadeemia) ja dr. Mari-Leen Tammela (Eesti Sõjamuuseum – kindral Laidoneri muuseum), kes valisid esimesena nimetatud esimeheks. Erandkorras jäi komisjoni tööst eemale eelmise aasta laureaat Igor Kopõtin, kes oli ka tänavu nomineeritud teose autorite seas. Preemia väljaandmise korraldamise järg oli jõudnud Tartu Linnaajaloo Muuseumideni, ja seega kohtuti tulemuste väljakuulutamiseks 17. juunil Laulupeomuseumis. Korraldajaid esindas Arvi Haak ning raamatute jms. korralduslike pisiasjade osas abistas traditsiooniliselt Akadeemiline Ajalooselts.

Aldur Vunk. Entsüklopeediline muuseum. Pärnu muuseum 125. Pärnu: Pärnu Muuseum, 2021, 128 lk.

Tegu on juubeliteosega, mis koondab kaante vahele muuseumi 125-aastase tegevuse. Muuseumi ajalugu on käsitatud põhjalikult ja selles osas annab monograafia silmad ette mitmete muuseumide raamatupoodidest nende ajaloo kohta leiduvale kirjandusele. Neis, kes pole Pärnu muuseumis veel käinud, tekitab see kindlasti soovi sinna minna, ja neile, kes on juba käinud, on see toredaks mälestusteoseks. Sisu kõrval väärib tähelepanu raamatu õnnestunud ja originaalne küljendus, mis vastab pealkirjale: tekst on paigutatud kahte veergu ja kõik alapeatükkide pealkirjad on tähestikulisel järjekorras. Täpselt nagu üks entsüklopeedia olema peab!

Urmas Dresen, Teele Saar. Mereriik Käsmu. Toimetanud Sirje Toomla. Tallinn: Eesti Meremuuseum, 2021, 432 lk.

Käsmu merendus väärib kahtlemata monograafia mõõtu käsitlust ning nimetatud raamat on igati väärikas teos, milles leidub nii merendusteemade kohasidusat käsitlust kui ka kitsamat kohaurimust. Raamat pälvis ka 2021. aasta Eesti muuseumide aastaauhindade teadustrükise auhinna. Teose seitse sisupeatükki käsitlevad sõbrakaubandust, purje- ja aurulaevandust, Käsmu merekooli, sadamat ja tuletorni ning laevaühendusi. Kõik peatükid ja illustreeriv materjal on korrektselt viidetega varustatud ja tekst on hästi loetav. Mõned peatükid pakuvad lugejale rohkem

* Autorid on seotud järgmiste teadusprojektidega: Arvi Haak (1978) (PRG29 „Võõras vs. kohalik kesk- ja uusaja toitumisharjumustes Läänemere idaaladel: päritoluanalüüside kasutamine tarbimismuutuste jälgimisel“), arvi.haak@muuseum.tartu.ee; Ivo Juurvee (1979) (Kaitseväe Akadeemia teadusprojekt 253 (O-014) „Strateegiline narratiiv julgeolekudilemma kujundajana“), ivo.juurvee@icds.ee; Mari-Leen Tammela (1985) (KVA-0.7-1.1/21/5619. „Eesti sõjaline mõte aastatel 1920–1940“), marileen.tammela@gmail.com; Janet Laidla (1982), Tartu Ülikool, janet.laidla@ut.ee

üldist tausta ja konteksti, teised on rohkem laevade elulugude ja Käsmu-kesksed, keskendudes peamiselt laevaomanike seltsile, omanike isikutele ja laevade saatusele. Kokku moodustub kõikehõlmav ülevaade merendusest Käsmus.

Odette Kirss. Rakvere elanikud kreisilinna aastail 1783–1917. Rakvere: Virumaa Muuseumid, 2021, 376 lk.

Odette Kirsi elutöö mõõtu käsitus Rakvere elanikest on detailne, põhjalik, mitmekülgne ja rikkalikult illustreeritud koajaaloo teos. Võib vist üsna kindlalt väita, et enamik nimetamisväärseid Rakvere elanikke on teoses ka ära toodud ning nende (ning vahel ka pereliikmete) elutee ja tegevus eeskätt Rakveres (kuid vahel ka enne ja pärast Rakveres elamist) on avatud nii põhjalikult, kui allikad seda võimaldavad. Alustatakse kaupmeestest, edasi liigutakse käsitöölise, ametnike ja lõpuks haritlaste juurde. Eraldi alapeatükis leiavad käsitlemist naised ja spetsiifiliselt naiste tööd (nt. ämmaemandad, majateenijad jne.), kuigi pilguheite naiste tööd ja tegemistesse leidub teisteski peatükkides. Raamat pakub põhjalikku ülevaadet ning isikunimede register võimaldab kiirelt leida endale huvipakkuvat Rakveres tegutsenud isiku.

Anne Ruussaar. Klaasimeistrid: Eesti klaasitööstuste ajalugu ja toodang. Tallinn: Äripäev, 2021, 240 lk.

Kuigi teema ise pole otseselt uudne, on ju klaasivabrikute eraldi käsitlusi ilmunud varemgi, on senine uurimistöo ning autori enda panus väga hästi ja kompaktselt vormistatud. Ruumi jagub nii üldiseks sissejuhatuseks, klaasivabrikute tutvustamiseks kui ka mõningateks isikulugudeks. Iga alapeatükk on paraja pikkusega, mis lisaks konkreetsetele teemadele aitab aimata teatavat ajastu tausta. Lisaks on raamat läbimõeldult ja huvitavalt kujundatud: pilte on nii „kõõgipoolsest“ kui ka kaunitest klaasemetest. Teksti stiil ning teksti ja illustratsioonide tasakaal muudavad teose üsna ideaalilähedaseks kohvilauaraamatuks – selliseid eestikeelseid originaalteoseid pole kindlasti veel liiga palju.

Siberis – vangistuses ja asumisel. Koostanud Aigi Rahi-Tamm, Lauri Suurmaa. Eessõna: Mart Laar. Tallinn: Grenader, 2021, 496 lk.

Ehkki akadeemilise taustaga lugejale võib see tunduda harjumatu, saab ajaloost kõnekalt rääkida ka vähese teksti- ja arvuka pildimaterjali kaudu. Selle raamatu suur tugevus on väga mitmekesine illustratsioonide valik, mis on liigendatud peatükkideks, alustades 1940/41. aasta arresterimistest ja lõpetades küüditatute ja väljasaadetute tagasijõudmisega. Fotode kõrval on esindatud joonistused, kirjad ja arhiividokumendid, kohati on illustratsioonide seeriad rühmitatud omaette lugudeks. Selline esitlusviis loob vaatajas soovi nende isikute kohta rohkemgi teada saada, kui albumiformaat võimaldab. Eraldi väärib esiletõstmist, et autoritel on õnnestunud leida pildimaterjali ka küüditamise kohta.

Heiki Pärdi. Eesti talu: uuem taluarhitektuur 1850–1950. Toimetanud Elo Lutsepp, Kadri Põdra. Tallinn: Tammerraamat, 2021, 344 lk.

Juba teeneka Eesti taluarhitektuuri-uurija Heiki Pärdi ülevaade koondab paletti taluarhitektuuri uuendustest ning toimunud muutustest 19. sajandi keskpaigast kuni 20. sajandi keskpaigani, s. o. perioodil, mis ulatub talude päriseksostmise algusest kuni kolhooside tulekuni. Talu ja selle abihoonete arengu kõrval on raamatus oma koha leidnud nii taluõued, arhitektuurivõistlused kui ka killuke mõisarahitektuuri. Rikkalik illustratiivne materjal toetab teose sisu igakülgselt ning on sellisena abiks arhitektuuriajaloo tutvustamisel kõige laiemale lugejaskonnale.

René Levoll. Automotokroonika. Tsaariaeg. Eesti- ja Liivimaa kubermang. Tallinn: Piko Hobi-kross OÜ, 2021, 520 lk.

René Levoll'i automotokroonika on selles mahus Eesti ajaloomaastikul kindlasti teretulnud. Ära on tehtud suur töö info ja illustratsioonide otsimisel ning loogiliseks jutustuseks vormimisel. Tähelepanu väärib ka Eesti- ja Liivimaa kubermangu käsitlemine koos, mis on selles mõttes loogiline, et Riia oli suurem automotohuviliste keskus. Lugeja saab tuttavaks autoklubide, võidusõitjate, lennunduse alguse jms. tegevustega ning näeb esimest autojuhtidele mõeldud reisiratlast ja esimesi liiklusmärke. Juttu on nii nendest, kes omasid autosid ja kes nendega sõitsid, kui ka neist, kes olid erinevate võistluste patroonid. Käsitlusest leiavad hulgaliselt põnevaid fakte perioodi uurijad ja transpordiajaloo huvilised.

Ken Ird. Koori sisse minek. Tartu Ülikooli kammerkoori ajalugu. Tartu: Tartu Ülikooli kammerkoor, 2021, 180 lk.

Sellist ülevaadet oma koori kohta, nagu Ken Ird on kirjutanud Tartu Ülikooli kammerkoorist, sooviks endale küll vist iga laulu- ja muusikakollektiiv Eestis. Raamat on kerges ja haaravas stiilis ning varustatud pikkade kommentaaridega paljudelt asjaosalistelt, ülevaate saab nii koorilaulu ajaloost Eestis üldiselt kui ka pealkirjas nimetatud koori kohta spetsiifiliselt ja õige mitme kandi pealt. Teos jaguneb peatükkidesse dirigentide „ajastute“ järgi ning pakub äratundmisrõõmu kooriga seotud inimestele, aga ka haaravat ülevaadet laiemale lugejaskonnale, kel endal kooriga sidet olla ei pruugigi.

Vald. Talurahva omavalitsus 1866–1918. Allikapublikatsioon. Koostanud Ülle Tarkiainen. Tartu: Rahvusarhiiv, 2021, 488 lk.

Rahvusarhiivi väljaandel ilmunud allikapublikatsioon tutvustab põhjalikult valla kui talurahva omavalitsusorgani ajalugu alates 19. sajandi teisest poolest ehk ajast, kui talupojad vabanesid 1866. aasta vallakogukonna seadusega mõisa eestkostest. Ühtede kaante vahele on koondatud väga mitmekesine valik vallakogukonna igapäevategevusega seotud allikaid, mis ulatuvad valla valitsemisest ja majandamisest suhteni võimuasutustega, unustamata ka hoolekande, hariduse ja kultuurivaldkondi. Ligi poolesajaleheküljelise tutvustava ülevaate ja sinna kõrvale umbes 400 lk. erinevate dokumentide sirvimine võiks innustada mõndagi noort ajaloouurijat põhjalikumalt tegelema vallaajaloo materjalidega, olgu siis sooviks süveneda poliitilise ajaloo, sotsiaaliajaloo või näiteks õigusajaloo teemadesse, kui nimetada ainult mõnda. Vallaajaloo dokumendid pakuvad selleks rikkalikult võimalusi ja tööpõld on endiselt lai.

Kallid krantsid: Kirjad vangilaagritest ja asumiselt Siberis 1946–1954 / Jaan Kross. Koostanud ja kommenteerinud Eerik-Niiles Kross. Toimetanud Toomas Hiio ja Anne Velliste. Tallinn-Tartu-Brüssel: Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 2021, 976 lk.

Võrreldes eelmise, institutsioonijalugu tutvustava teosega on Jaan Krossi kirjavahetusi sisaldav „Kallid krantsid“ isegi ootamatult intiimne sissevaade tema Teise maailmasõja järgsete aastate elusse represseerituna. Lisakihistuse ja -tähenduse annab teosele fakt, et see on koostatud armastatud kirjaniku 100. sünniaastapäeva tuules ning pika ja põhjaliku sissejuhutuse autor on Krossi ajaloolasest poeg. Väärib märkimist, et tegemist pole mitte üksnes Jaan Krossi enese kirjadega, vaid ka mitmete pereliikmete ja lähedaste kirjadega Krossile. Allikate osa moodustabki 700 lk. kirju. Lisaks isikulooliselt väärtuslikule allikapublikatsioonile on tegemist ka esteetiliselt väga nauditava lugemisega, sest Krossi avarat pilku ja nõtket sulge on selgesti tunda ka tema kirjades.

Uusi teadmisi varauusaegsest ja uusaegsest kultuuriajaloo pakkusid kolm eriilmelist ning üksteist suurepäraselt täiendavat artiklikogumikku. Neist kaks esimest, mis keskenduvad varausaja ajaloole, ilmusid juba pikemat aega välja antud sarjades:

Piiri peal. Võim, usk ja kirjasõna siin- ja sealpool Rootsi aega. Koostanud Katre Kaju. (Rahvusarhiivi toimetised, 4 (35).) Tartu: Rahvusarhiiv, 2021, 400 lk.

Kogumik „Piiri peal“ on mõnevõrra mahukam, sisaldades 11 kaastööd, mis kõik kompavad mõnda ajalist, ruumilist või mõttelist piiri Läänemere ruumi poliitilises, majandus-, sotsiaal- või kultuuriajaloo. Poliitilist ajalugu esindavad Madis Maasingu artikkel Tallinna piiskopi rollist markkrahv Wilhelmi kirjavahetuses ning Kari Tarkiaineni käsitlus Sten Erik Leijonhuvfvudi saatkonna tegevusest Venemaal 1557. aastal. Majandus-, õigus- ja sotsiaaliajaloo teemadel kirjutavad Ülle Tarkiainen (läänistamise vormid ja läänide saajad Eestimaal 17. sajandi esimesel poolel) ning Marten Seppel (Laiuse mõisa nälja- ja sõjakahjustest 17. sajandi lõpul). Raamatu- ja majandusajaloo piiril on Tiiu Reimo artikkel 17. sajandi alguse trükisõnas kajastatud näljahäda teadetest ning tallinlaste raamaturiulit 16. sajandil tutvustab Kaspar Kolk. Anu Schaper tutvustab haruldase noodikataloogi abil varauusaegset Tallinna muusikaelu. Viimased neli artiklit on seotud kirikuajaloo. Lea Kõiv avab Tallinna 1606. aasta kirikukorraga seonduvat, Piret Lotman vaatleb Ingerimaa luterliku kiriku saatust Põhjasõja ajal, Tiina Kala tutvustab Liivimaa tsistertslaste nunnakloostrite olukorda 16. sajandil ning Inna Põltsam-Jürjo kirjutab reformatsioonijärgsest n.-õ. uuest „ametist“ ehk pastoriprouade eluolust 16.–18. sajandil. Uuendusena on väljaandele lisatud ka eraldiseisev värviline kaart, mis pärineb Rootsi riigiarhiivist ja on mõeldud illustatsioonina Marten Seppeli artikli juurde.

Kirik, keel ja kool. Haridusideed varauusaegsel Liivi- ja Eestimaal. Koostanud Piret Lotman. (Eesti Rahvusraamatukogu toimetised, 17; A. Raamat ja aeg, 6.) Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 2021, 184 lk.

Eesti Rahvusraamatukogu toimetiste sarjas ilmunud kogumik „Kirik, keel ja kool“ on eelmisest kogumikust mahult väheldasem ja temaatiliselt kontsentreeritum ning selle kuus kaastööd avavad varauusaegse hariduselu erinevaid tahke: Tiina Kala vaatleb hariduselu õiguslikku ja institutsionaalset korraldust, Jüri Kivimäe 16. sajandi alguse kooliuuendusi, Kristi Viiding varaseid plaane luua Liivimaale kõrgkool, Janika Päll kiirõppe meetodite rakendamise näiteid, Meelis Friedenthal Michael Dau filosoofia juurutamist ning Triin Kröönström lihtrahva haridust Tallinnas.

Koos ja järjest lugedes pakuvad mõlemad artiklikogumikud mitmekülge pildi Eesti varausaja uematest uurimissuundadest ja -tulemustest.

Kultuur ja rahvas. Mälestusteos Ea Jansenile. Koostanud Inna Põltsam-Jürjo, Jüri Kivimäe. Tartu: Rahvusarhiiv, 2021, 346 lk.

Kahest eelmisest olemuslikult erinev kolmas nomineeritud artiklikogumik on pühendatud Eesti ajalookirjutuse *grand old lady* Ea Janseni sajandale sünniaastapäevale. Kogumiku koostajad on kaasanud autoreid, kes on kirjutanud artikleid, mis seostuvad Jansenit ennast huvitanud erinevate uurimisvaldkondadega, sh. keeleteadus (Reet Bender, Toivo U. Raun), haridusajalugu (Aivar Põldvee), baltiksaksa kultuur (Lembi Anepaio), ärkamisaeg ja talurahva infoväli (Aldur Vunk, Mart Laar, Jüri Kivimäe), mälu paigad (Karsten Brüggemann), aga ka näiteks sõjaajalugu (Tõnu Tannberg). Mitmekülgne teemadering iseloomustab Ea Janseni enda väga mitmekülget panust Eesti ajalookirjutusse. Kogumikus leidub ka mitmeid vahelugemisi Ea Jansenilt või Janseni kohta (Inna Põltsam-Jürjo, Jüri Kivimäe, Tiina-Mall Kreem, Mai Levin, Marika Mikli intervjuu), millest mõned on küll varem ilmunud, kuid need ilmestavad ja täiendavad koguteost hästi, pöörates tähelepanu ka Ea Jansenile endale.

Viimaks jõudsid meie mõttelisse esinelikusse kaks laiale lugejaskonnale mõeldud kollektiivset monograafiat, mis tõusid esile hoolikalt valitud, läbimõeldud ning kaalutud mahu ning teemaderingiga, ning kaks klassikalist teadusmonograafiat – ühel luubi all isik, teisel institutsioon –, mõlemad ühel või teisel viisil osa suuremast tervikust ning täitmas olulist lünka meie ajaloomaastikul:

Balti kirjakuultuuri ajalugu 1: Keskused ja kandjad. Koostanud Liina Lukas. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 2021, 304 lk.

Tegemist on esimese ja paljulubava sissejuhatava osaga monumentaalsest uurimisprojektist, mille lõpuks peaks olema valminud kaheksaosaline Balti kirjakuultuuri ajalugu. Suurtele ambitsioonidele osutab kas või kolmekordne sissejuhatuse raamatu algul. Balti kirjakuultuuri avamine eesti keeles eesti autoritelt eesti lugejale mitmeski mõttes transdistsiplinaarses vormis on kindlasti teretulnud ja mitte väga traditsiooniline lähenemine. Kuigi kõrgkooliõpiku formaadis kirjutatud teosel puudub teadustööle omane viiteaparatuur, annab juurde lisatud kirjanduse nimekiri huvilisele niidiotsad kätte, mida mööda endale huvi pakkuvat teed pidi edasi liikuda. Kiitust väärivad ka raamatu toimetajad, kelle suure töö tulemusena on peatükid ja teemad kajastatud nii stiililiselt kui ka mahult ühtlaselt. Hea tasakaal on leitud sisutiheduse ja ülevaatlikkuse vahel, pidades silmas, et enamiku käsitletud teemade kohta on tulemas eraldi köide, mis teemat laiemalt avab.

Eesti sõjaajalugu: valitud peatükke Vabadussõjast tänapäevani. Koostanud Tõnu Tannberg. Tartu, 2021, 674 lk.

Akadeemik Tõnu Tannberg on ühtede kaante vahele koondanud peaaegu 700 lehekülge kvaliteetset teksti tänaselt sõjaajaloolaste paremikult. Raamat võtab enda kanda korraga mitu ülesannet: see on ühtlasi artiklikogumik ja üldkäsitus, võib-olla mingil määral ka õpik. Kuigi alapealkirjas viidatakse valikulisusele, on kõik olulisemad viimasel sajandil Eestit puudutavad teemad kaetud. Nende varasema uurituse põhjalikkus on olnud väga erinev, millest johtuvalt on erinev ka raamatu eri osades käibesse toodava uue materjali hulk. Kuigi alles aasta varem (2020) ilmus põhjalik kaheköiteline „Eesti Vabadussõja ajalugu“, on siin täiesti uuele tasemele jõudnud selle sõja mõtestamine, seda eelkõige vastava osa autori Reigo Rosenthali üldistava ülevaate abil. Raamatus kaetav ajavahemik peaks jõudma „tänapäevani“ ehk raamatu ilmumiseni 2021. aastal. Tänapäeval katab aga paljusid riigikaitse teemasid arusaadaval põhjustel saladuseloor. Selle probleemiga on pidanud kõige rohkem kokku puutuma Toe Nõmm, kes on kirjutanud Kaitsevää

relvastusest, varustusest ja nende hangetest alates iseseisvuse taastamisest. Ja lahendatud on see filigraanselt, lugeja saab valdavalt teada mitte ainult asjahuvilistele juba teada olevad relvade tüübid, vaid enamasti ka arvud ja tehingute maksumused.

Priit Rohtmets. Friedrich Akel – silmaarst, diplomaat, riigimees. Tartu: Rahvusarhiiv, 2021, 718 lk.

Riigijuhtide elulugude sarjas ilmunud biograafia on ühtlasi esimene pikem akadeemiline uurimistöö riigivanem Friedrich Akeli elu ja tegevuse kohta. Teose enam kui 700 leheküljele mahuvad Akeli poliitiline tegevus riigipea ja välisministrina, erialane tegevus arstina ning ka kõikvõimalikud taustad, alustades sellest, kuidas sai Akeli isa ikkagi mõisaomanikuks, kuni Akeli tegevuseni olümpiakomitee esimehena. Autor on ära teinud suure töö allikmaterjali kogumisel ning ebaühtlaselt säilinud andmete põhjal tasakaalustatud ülevaate loomisel. Taustateavet on lugejale pakutud üsna palju, seega on teose koostamisel mõeldud ka lugeja peale, kes ajastut peensusteni ei tunne.

Toomas Karjahärm. Vene impeeriumi parlament ja Baltikum 1906–1917. Tallinn: Argo, 2021, 712 lk.

Toomas Karjahärm on pühendanud suure osa oma karjäärist Eesti iseseisvuse eelsete kümnevendite poliitilise ajaloo uurimisele. Ka tema viimast monograafiat, mis seab fookusesse Vene impeeriumi parlamendi ning seal töötanud Balti provintside saadikud, võib lugeda nii iseseisvalt kui ka ühena Karjahärmi uurimistööde reas. Teos annab ülevaate üheteistkümnest aastast, mil keisririigis katsetati nn. duumamonarhiat ning sündis parlamentaarne poliitiline kultuur. Teema hoomatavaks muutmiseks on autor teinud omapärase, aga õnnestunud valiku. Ajalooraaamatutes klassikalist narratiivi on teosest ainult umbes kolmandik, sellele järgnevad teemakohased süstematiseeritud tsitaadid, riigiduumat puudutav kronoloogia, dokumendid – mis oleks ka eraldiseisvana arvestatav allikapublikatsioon – ning Eesti-, Liivi- ja Kuramaalt valitud saadikute biogrammid ehk lühibiograafiad. Seejuures ei seisa käsitluse ja dokumentide osa teineteisest eraldi, vaid käsitluses esitatud analüüs ja lisatud allikad tasakaalustavad ja täiendavad teineteist hästi. Kogu raamatu hea liigendatus ja korralik register tagavad, et info on kergesti leitav ja seda ei tule mööda teksti taga ajada. Arvestades, et Riigiduumat oli suure poliitika kool reale Eesti poliitikutele, sh. hilisemale riigivanemale Jaan Tõnissonile, on selle teema mõistmisel oluline tähtsus ka järgneva perioodi Eesti ajaloo mõtestamiseks.

Komisjoni pikkade arutelude tulemusena pälvis 2021. aasta ajalookirjanduse aastapreemia Toomas Karjahärmi monograafia. Selle puhul tõusis esile hea tasakaal konkreetse uurimisobjekti ja laiemal terviku ning Eesti ajaloo ning selle laiemal ajaloolise (geograafilise) konteksti vahel. Teost iseloomustab süstemaatiline käsitlus ja mitmekülgsed illustreerivad allikad, käsitletav teema on autoril aastate jooksul põhjalikult läbi seeditud ning annab lugejale seejuures siiski värsket ülevaate, toetudes nii varasemale kui ka tänapäevasele rahvusvahelisele teaduskirjandusele, mis ei täida ainult tühimikku, vaid paneb sellele eelnenuid publikatsioonide seeriale ka väärrika punkti.